

Žmogaus papilomos virusas (ŽPV) - tai lytiniu keliu (per gleivinę) perduodamas virusas, kurio buvimas dažnai nesukelia jokių simptomų ir gali pranykti savaime. Jeigu organizmas nusilpęs, sumažėjęs imunitetas, virusas tampa aktyvus ir gali sukelti įvairius odos, viršutinių kvėpavimo takų, lytinių organų gleivinių pažeidimus, ikivėžinius ir vėžinius susirgimus.

Ar žmogaus papilomos viruso (ŽPV) infekcija yra dažna?

Tai yra bene dažniausias lytiškai ar artimo odos bei gleivinių sąlyčio būdu perduodamas patogenas. Net keturi iš penkių lytiškai aktyvių žmonių bent kartą gyvenime tampa infekuoti šiuo virusu. Žmogaus papilomos virusas nesirenka žemyno ar šalies. Juo gali užsikrėsti bet kuris lytiškai aktyvus žmogus bet kuriame pasaulio krašte.

ŽPV infekcijos poveikis žmogaus organizmui

Ilgai išliekanti didelės onkogeninės rizikos ŽPV infekcija gali sukelti ikivėžines ligas ir vėžį. Moterims didelės onkogeninės rizikos ŽPV gali sukelti gimdos kaklelio, makšties, vulvos bei išangės ikivėžines ligas ir vėžį, vyrams - išangės ir varpos ikivėžines ligas ir vėžį. Abiejų lyčių žmonėms šie virusai gali sukelti burnos, ryklės, gerklų, liežuvio šaknies ar net seilių liaukų bei tonzilių ikivėžines ligas bei vėžį. Ilgai išliekanti mažos rizikos ŽPV infekcija sukelia minėtų organų karpas. Vėžiui vystytis reikia laiko – tai gali užtrukti 10 - 15 metų ir daugiau, tačiau kartais tai užtrunka tik metus.

ŽPV užsikrečia ne tik moterys

Vyrai susiduria su tokia pat rizika užsikrėsti ŽPV, kaip ir moterys, jie gali tapti viruso nešiotojais ir skleidėjais. ŽPV infekcija gali užsikrėsti tiek vyrai, tiek moterys, gyvenantys lytinį gyvenimą, net jei šiuo metu jie turi tik po vieną lytinį partnerį. Tai reiškia, kad jų partneris ar partnerė praeityje galėjo turėti lytinį partnerį, kuris buvo ŽPV nešiotojas. Po šių santykių jie tiesiog liko ŽPV nešiotojais. Per savo gyvenimą keturi iš penkių lytiškai aktyvių žmonių kažkuriame savo gyvenimo etape tampa infekuoti ŽPV. Nors didžioji dalis infekuotųjų šio viruso atsikrato savaime, tikimybė užsikrėsti vėl tuo pačiu ar kitu virusu išlieka visa gyvenimą. Jei žmogaus organizmas viruso neįveikia ir jis lieka ląstelėse ilgai (žmogus tampa viruso nešiotojas), didėja rizika susirgti gimdos kaklelio, makšties, vulvos, išangės, varpos, burnos, ryklės, gerklų, liežuvio šaknies ar net seilių liaukų bei tonzilių vėžiu. Ilgai išliekanti mažos rizikos ŽPV infekcija sukelia minėtų organų karpas.

Ne visi ŽPV nešiotojai žino, kad yra užsikrėtę, todėl gali platinti virusą

Nemaža žmonių dalis apie ŽPV virusą nėra nieko girdėję, todėl nenuostabu, kad jie gali tiesiog nežinoti, kad gali būti viruso nešiotojais. Tyrimų duomenimis, per visą savo gyvenimą infekuotais ŽPV tampa net keturi iš penkių lytiškai aktyvių žmonių. Šis virusas iš organizmo gali pasišalinti savaime, todėl apie galimą infekuotumą ŽPV moteris gali ir nesužinoti, jei tuo gyvenimo etapu nebus tikrinama. Juolab, kad laikina infekcija nesukelia jokių ligos simptomų. Lietuvoje atliktų tyrimų duomenimis, kas ketvirta reprodukcinio amžiaus moteris yra infekuota ŽPV. Vyrai dėl infekuotumo ŽPV nėra tiriama, nors gali būti šio viruso nešiotojais ir platinti jį.

ŽPV infekcijos perdavimo rizika

Rizika užsikrėsti ŽPV infekcija yra didesnė, jei turima daug lytinių partnerių. Tačiau užsikrėsti ŽPV ir tapti jo nešiotoja galima turint ir tik vieną lytinį partnerį. Net jei jūsų lytinis partneris jums yra pirmasis ir vienintelis, jūs vis tiek galite tapti infekuota ŽPV, jei praeityje jūsų partneris turėjo kontaktą su ŽPV užsikrėtusiais asmenimis ir tapo ŽPV nešiotoju. Infekuotumas priklauso nuo asmens lytinių partnerių skaičiaus bei asmens lytinio partnerio turimų kitų lytinių partnerių skaičiaus: kuo jų daugiau – tuo rizika didesnė.

Ne visi ŽPV tipai sukelia vėžį

ŽPV skirstomi į didelės ir mažos rizikos tipus (genotipus). Vėžį sukelia didelės rizikos ŽPV tipai. Tarptautinė vėžio tyrinėjimo agentūra patvirtino, kad didelės rizikos žmogaus papildomos virusų yra keturiolika. Kitų virusų onkogeniškumas dar tiriamas, todėl ateityje patvirtintų didelės rizikos virusų gali būti ir daugiau. Didžiausios onkogeninės rizikos yra 16 ir 18 ŽPV tipai. Mažos rizikos ŽPV tipai (6 ir 11) sąlygoja karpas.

Užsikrėtus ŽPV ne visada jaučiami simptomai

Didžioji dalis žmonių, kurie yra infekuoti ŽPV, nejaučia jokių infekcijos simptomų. Laikina infekcija greičiausiai nesukels nei karpų, nei vėžio. Devyniems iš dešimties infekuotų žmonių ši infekcija išnyksta per dvejus metus. Nors jie nejaučia jokių simptomų, infekciją gali perduoti savo lytiniams partneriams.

ŽPV infekcija gali kartotis ar atsinaujinti

Kai kuriais atvejais, jei ŽPV infekcija išlieka organizme ilgai ir žmogaus imuninė sistema silpna, karpas ar ikivėžiniai lytinių organų pokyčiai gali pasikartoti. Vieniems - kelis kartus per gyvenimą, kitiems – kelerius. Geroji žinia ta, kad didžiąjai daliai žmonių po dviejų metų ši infekcija jau neaptinkama, blogoji – per metus kas penktas lytiškai aktyvus žmogus vėl gali infekuotis tuo pačiu, ar kitu ŽPV virusu. Žmogaus imuninę sistemą silpnina lėtinės ligos, kai kurie joms gydyti vartojami vaistai, traumos, stresas, chirurginės operacijos, mažakraujystė, įvairios infekcijos ir kiti veiksniai. Kiek ilgai ŽPV išliks organizme kiekvienu atveju – nustatyti negalime, o vaistų, kuriomis galima pagydyti šiuo metu diagnozuotą ŽPV infekciją, nėra.

ŽPV užsikrėsti galima ir neturint lytinių santykių

ŽPV virusai gali būti perduodami vaginalinių, oralinių ar analinių santykių metu, taip pat, kaip ir tiesioginio odos ar gleivinių sąlyčio metu per makštį, burną, išangę. ŽPV infekcija galima infekuotis petingo metu (liečiantis prie kito žmogaus lytinių organų), net ir neturint penetracinių santykių (išsiskverbiant). Gimdanti moteris ŽPV infekciją gali perduoti savo naujagimiui, kuris vėliau gali susirgti laringine papilomatoze.

Prezervatyvai sumažina tikimybę užsikrėsti ŽPV infekcija

Žmogaus papildomos virusas (ŽPV), herpes infekcija gali būti perduodami ir tiesioginio kontakto metu, vykstant odos ar gleivinių sąlyčiui. Prezervatyvas nepadengia visos tarpvietės odos, todėl moters bei vyro išoriniai lytiniai organai (vulva, analinė, perianalinė sritys, varpos pagrindas ir kapšelis) lieka atviri kontaktui. Taip pat ŽPV gali būti perduotas ir prieš užmaunant prezervatyvą.

Jei ŽPV infekcija užsikrečiama vėlesniame amžiuje

Vėžiniams pokyčiams atsirasti reikia laiko. Tai gali užtrukti metus, dešimt metų ar dar ilgiau. Jei ŽPV infekcija užsikrečiama vyresniame amžiuje, virusas iš organizmo šalinasi lėčiau, o kuo ilgiau jis tūno ląstelėse, tuo didesnė rizika atsirasti ikivėžiniams pokyčiams ir vėžiui. Vyresniame amžiuje lėtinė infekcija vėl gali tapti aktyvia.

Būtina pasitikrinti partneriui

Jei moteriai diagnozuojamos lytinių organų karpas, jos partneriui taip pat rekomenduojama pasitikrinti, nes didžioji dalis žmonių patys mažų karpų, esančių jų lytinių organų srityje, net nepastebi. Karpų pašalinimas nereiškia, kad ŽPV infekcija išnyko visai. Matomos karpas dažniausiai gydomos vaistais arba šalinamos chirurginiu būdu. Po gydymo rizika perduoti karpas sąlygojantį ŽPV sumažėja, nes suardomos ląstelės, kuriose virusas tūnojo. Tačiau virusas gali tūnoti ir aplinkinėse ląstelėse, kuriose dar nėra jokių akimi matomų pokyčių, todėl infekcijos perdavimas yra įmanomas. Po karpų gydymo, per tris mėnesius jos atsinaujina maždaug 25 proc. pacientų.

KLAUSIMAI – ATSAKYMAI

Ar lytinių organų karpas gali būti vėžio priežastimi?

Genitalijų karpas beveik visais atvejais yra gerybinis susirgimas. Karpas sukelia mažos onkogeninės rizikos ŽPV tipai. Mažos rizikos ŽPV tipai gali sąlygoti laikinus pokyčius citologiniame gimdos kaklelio tyrime, tačiau šie pokyčiai nėra vėžiniai.

Ar galima jaustis saugiai dėl ŽPV, jei partneris neturi lytinių organų karpų?

Karpų ant lytinių organų nebuvimas nereiškia, jog jūsų partneris nėra ŽPV nešiotojas. Dažnai ŽPV virusas fiziškai yra nematomas, todėl akimi nustatyti, ar jūsų partneris turi ŽPV, negalima.

Jei moteriai diagnozuoti patologiniai gimdos kaklelio pokyčiai, ar jos partneris turi būti ištirtas dėl ŽPV infekcijos?

Šiai dienai visuotinai priimta, kad jei moteriai nustatyti gimdos kaklelio pokyčiai, nustatyti lytinio partnerio infekuotumą ŽPV nereikia. Tikėtina, kad partneris yra ar kažkuriuo gyvenimo metu buvo infekuotas ŽPV infekcija, nors jokių infekcijos požymių jam nėra ar nebuvo diagnozuota.

Ar ŽPV infekcija gali sukelti nevaisingumą?

ŽPV infekcija dažniausiai niekaip neįtakoja moters vaisingumo. Jei moteris nėščia ir yra infekuota ŽPV, jai gali atsirasti karpų ar ikivėžinių pokyčių, tačiau tikrinantis reguliariai šių ligų galima išvengti. ŽPV infekciją moteris gali perduoti savo naujagimiui gimdymo metu.

Ar ŽPV infekcija išgydoma?

Išgydyti galima virusų sąlygotas karpas ar ikivėžinius pokyčius, neretai ir vėžį, tačiau virusui įveikti vaistų nėra. Kiekvienas organizmas turi galimybę šį virusą išnaikinti pats. Virusų savaiminis išnykimas priklauso

nuo organizmo imuninės sistemos stiprumo bei viruso agresyvumo ir jo kiekio. Žmogaus imuninė sistema gali numalšinti viruso agresyvumą, kad jis nekeltų grėsmės sveikatai net ir visiškai virusui neišnykstant.

Ar “nenormalus” gimdos kaklelio citologinis tyrimas reiškia, kad sergu vėžiu?

Gimdos kaklelio “nenormalius” citologinius pokyčius gali sąlygoti ne tik ŽPV infekcija. Jei jums pasakė, kad jūsų tyrimo atsakymas yra pakitęs ar nustatyti kokie nors pokyčiai, tai reiškia, kad mikroskopuojant jūsų tepinėlių, buvo rastos ląstelės, kurios skiriasi nuo įprastai randamų sveikų, nepažeistų ląstelių. Šie ląstelių pokyčiai gali atsirasti dėl mikropažeidimų, bakterinės infekcijos, mažos rizikos ŽPV tipų ar net dėl netinkamo tyrimo paėmimo bei vertinimo. Dėl šių priežasčių, aptikti citologiniai pokyčiai, pakartojus tyrimą po kelių mėnesių, dažniausiai nebeaptinkami. Net jei ir vėl jums randami citologinio tyrimo pokyčiai, tai nereiškia, kad jums yra vėžys.

Gydytojas specialistas, norėdamas nustatyti ligą, greičiausiai rekomenduos jums atlikti kolposkopiją, paimti audinio biopsiją, gal pasiūlys įvertinti infekuotumą didelės rizikos ŽPV ir tik tada galės pasakyti, ar tie pokyčiai tikrai yra ikivėžiniai ir ar juos reikia gydyti dabar, ar galima stebėti, kol, galbūt, jie išnyks savaime. Visais atvejais moteris pati turi būti atsakinga už savo sveikatą ir tikrintis, kaip jai rekomenduoja gydytojas.

SKIEPAI NUO ŽMOGAUS PAPILOMOS (ŽPV) VIRUSO

Kaip organizme veikia skiepai nuo ŽPV?

Pasiskiepijus, organizmas kraujyje ir ląstelių paviršiuose pradeda gaminti antikūnus, kurie, žmogaus papilomos virusui patekus į organizmą, jį neutralizuos, neleis jam patekti į ląsteles, todėl šios liks sveikos ir liga neišsivystys.

Ar vakcinos nuo ŽPV yra tinkamai ištirtos? Ar yra įrodymų, kad jos sumažins ŽPV sukeltų vėžių dažnį?

Iki vakcinų buvo pateiktos rinkai, tyrimų metu buvo paskiepyta tūkstančiai merginų, moterų, berniukų ir vyrų 33 pasaulio šalyse. Tyrimų duomenimis, vakcinos yra 100 proc. efektyvios prieš 16 ir 18 ŽPV tipų sukeltus ikivėžinius gimdos kaklelio pokyčius, 90 proc. efektyvios apsaugant jaunuolius nuo lytinių organų karpų bei ikivėžinių varpos ligų, 78 proc. efektyvios apsaugant nuo išangės ligų, kurias sukelia mažos rizikos (6 ir 11) bei didelės rizikos (16 ir 18) ŽPV tipai.

Šiai dienai 130 pasaulio šalių paskiepyta daugiau nei 200 milijonų vakcinų dozių. Šalyse, kuriose buvo paskiepyta daugiau nei pusė jaunų mergaičių, joms, lyginant su neskiepytomis, ženkliai sumažėjo 16 ir 18 ŽPV tipų infekcijų (68 proc.) ir genitalijų karpų (61 proc.), dėl kryžminės vakcinų apsaugos beveik trečdaliu (28 proc.) sumažėjo kitų ŽPV tipų (31,33 ir 45 tipų) infekcijų. Dėl efektyvios mergaičių vakcinacijos, net neskiepijant berniukų, šių tarpe sumažėjo lytinių organų karpų.

Ar vakcinos nuo ŽPV sukelia nepageidaujamų reakcijų?

Nepageidaujamų reakcijų gali turėti visos vakcinos, taip pat ir vakcinos nuo ŽPV. Dažniausios vakcinų nuo ŽPV nepageidaujamos reakcijos yra šios: vakcinos injekcijos vietos paraudimas, paburkimas, skausmas bei galvos skausmas. Visos nepageidaujamos reakcijos yra trumpalaikės. Siekiant laiku pastebėti alerginę reakciją, visi paskiepytieji turi būti stebimi dar 15 minučių po vakcinacijos.

Ar vakcinacija nuo ŽPV apsaugo nuo šios infekcijos visa likusį gyvenimą?

Tyrimais stebimas vakcinų efektyvumas – beveik 10 metų. Vertinant turimus duomenis, apskaičiuotas vakcinų efektyvumas – daugiau kaip 20 metų.

Ar vakcina nuo ŽPV nekenkia vaisiui?

Jei pasiskiepijote kuria nors vakcina nuo ŽPV, nėštumo atidėlioti nereikia. Vakcina niekaip neįtakos nei vaisingumo, nei pakenks būsimam vaisiui. Jei sužinojote, kad skiepas jums buvo suleistas jau esant nėščiai, nerimauti nereikia. Paskiepytoms nėštumo metu, papildomų pašalinių reiškinių neatsirado nei motinai, nei vaisiui. Informuokite savo gydytoją ir sekančiai vakcinos dozei ateikite jau po gimdymo. Žindymo metu skiepytis galima. Vakcina neįtakoja pieno kokybės ir nekenkia žindomam naujagimiui.

Jei mano dukra dar nebendrauja su berniukais, kodėl ji turėtų skiepytis?

Geriausias vakcinų imuninis atsakas (antikūnų kiekis) gaunamas tada, kai skiepijamos jaunos mergaitės, o efektyvumas – jei skiepijamos mergaitės, dar neturėjusios kontakto su ŽPV (neturėjusios lytinių santykių). Jaunoms mergaitėms užtenka tik dviejų vakcinų dozių, kai tuo tarpu vyresnėms mergaitėms ir moterims, norint pasiekti tokį patį imuninį atsaką, reikia trijų vakcinos dozių.

Jei esu pasiskiepijus nuo ŽPV, ar reikia reguliariai tikrintis pas ginekologą?

Taip. Net jei esate pasiskiepijusi kuria nors vakcina nuo ŽPV, jums vis tiek reikia reguliariai tikrintis, kad būtų atliktas citologinis gimdos kaklelio tyrimas. Šiuo metu esančios vakcinos neapsaugo nuo visų ŽPV, kurie gali sukelti vėžį.

Dėl gimdos kaklelio vėžio nemokamai* pasitikrinti gali moterys nuo 25 iki 59 metų (imtinai):

- nuo 25 iki 34 m. - kartą per trejus metus. Tyrimo metu paimamas gimdos kaklelio citologinis tepinėlis.
- nuo 35 iki 59 m. - kartą per penkerius metus. Atliekamas gimdos kaklelio medžiagos paėmimas aukštos rizikos žmogaus papildomos viruso (AR ŽPV) ir gimdos kaklelio citologinio tepinėlio tyrimui atlikti (kai AR ŽPV rezultatas teigiamas).

**Visose programose, kurių išlaidos apmokamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto lėšomis, amžiaus riba nustatoma vadovaujantis tarptautinėmis rekomendacijomis, įrodymais pagrįstos medicinos duomenimis arba, jeigu tokių nėra, atsižvelgiama į gydytojų specialistų rekomendacijas. Atkreipiame dėmesį, kad konkrečioje programoje nustatyta amžiaus riba nediskriminuoja kitų pacientų amžiaus atžvilgiu - tyrimo atlikimui nėra nustatomas amžiaus apribojimas. Sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos visoms pacientų grupėms nepriklausomai nuo amžiaus. Tai reiškia, jeigu pacientas nepatenka į konkrečioje programoje nustatytas amžiaus ribas, prireikus, tyrimą gali atlikti šeimos gydytojas arba gydytojas specialistas, o šio tyrimo išlaidos bus kompensuojamos PSDF biudžeto lėšomis. Sprendimus dėl konkrečiam pacientui reikalingų diagnostikos ir gydymo procedūrų, atsižvelgdamas į jo sveikatos būklę, nustatytą diagnozę, ligos stadiją, taikytą gydymą ir kt., priima gydantysis gydytojas.*